

Introducció de l'autor

Aquest llibre es va començar a gestar una tarda de 2009, quan amb Gerard Bagué vam esbossar com seria la meva col·laboració a la *Revista de Girona*: es tractava d'esbrinar, en una sèrie d'articles, fins a quin punt han envellit bé els autors "clàssics". En altres paraules, quin interès mantenen avui? Estem habituats a assumir lectures de lingüistes, d'historiadors, de filòlegs, però la meva intenció era partir del plaer del lector, en concret d'un lector que havia rebut una formació que tenia més en compte els períodes històrics que no pas la qualitat de cada obra, i que al cap dels anys estava disposat a revisar el cànon. Abans del 2009, en lectures realitzades sense gaire constància, havia descobert que alguns escriptors considerats canònics no em feien el pes, i que me n'atreïen altres que no solen aparèixer en els manuals de literatura. Aquella col·laboració periodística bimestral podia fer possible abordar la qüestió d'una manera més sistemàtica (si bé no exhaustiva ni indiscutible, és clar). El meu objectiu era confeccionar una llista pròpia, exempta de prejudicis literaris i ideològics, que potser seria útil a altres lectors, ni que fos com a punt de partida. Com que no em podia entretenir en anàlisis globals de cada autor, em basaria en un llibre concret de cadascun, el més conegut o el que jo cregués que servia millor aquests interessos.

La secció, titulada *Clàssics revisitats*, es va iniciar amb *Camí de llum* de Miquel de Palol, que llavors s'acabava de reeditar, i havia de prosseguir amb els escriptors més coneguts del rodal (Pla, Ruyra, Víctor Català), però també amb altres que em feia il·lusió retrobar o abordar per primera vegada. Durant aquests anys, la *Revista de Girona* no ha interferit en aquest propòsit, al contrari, hi ha afegit il·lustracions que han complementat els meus textos. Des del primer dia vam establir que em limitaria a llibres en prosa escrits en català. Les fronteres geogràfiques serien, naturalment, les que cobria la revista (hi he inclòs autors que no hi van néixer però que hi tenien relació familiar, com Carme Montoriol o Joan Mínguez). Pel que fa als límits històrics, he considerat "clàssics" els autors nascuts abans de 1920, aproximadament un segle abans de la data en què preveia publicar el llibre. Aquests límits, per força arbitraris, van fer possible el projecte, que altrament hauria sobrepassat les meves forces.

Cada llibre havia de ser objecte d'observacions i crítiques semblants a les que apareixen a la premsa referides a les novetats editorials, i podia ser comparat amb altres ficcions (pel·lícules, per exemple, així com llibres escrits en altres llengües) que haguessin tractat els mateixos temes. L'objectiu no era ben bé contextualitzar

històricament els nostres autors, sinó més aviat superar les fronteres de la literatura catalana, relacionar-los amb altres obres que els lectors poguessin conèixer, i que poguessin contribuir a valorar-los en un sentit o un altre.

En paral·lel, m'interessava fixar-me en la manera com havien solucionat les diferències entre la llengua estàndard i els parlars locals, especialment en els diàlegs (moltes paraules que no figuren al diccionari apareixen als nostres llibres des de fa segles). Em vaig acostumar a remenar biblioteques, llibreries de vell, catàlegs i pàgines web. Vaig afegir a la llista uns quants autors no gaire coneguts però que em va semblar que mereixien ser-hi, com Joaquim Casas, Llucieta Canyà o Eusebi Isern. També vaig confirmar -ai las!- que altres autors que donen nom a places i carrers havien escrit llibres que avui dia em cauen de les mans; en aquests casos, he procurat argumentar la meua posició. També he optat per posar en relleu aspectes no sempre prou valorats, com les novel·les de Josep Pla, els contes de Marian Vayreda o els articles de Salvador Dalí. Un dels objectius, ja es veu, era no repetir el que ja sabíem. Per descomptat que els criteris d'elecció són ben subjectius (tant els meus com els dels manuals de literatura catalana que cito al llarg del llibre). El resultat són els cinquanta-sis textos que van ser publicats a la *Revista de Girona* entre 2009 i 2018, i que han estat polits, actualitzats i ordenats cronològicament per a aquesta edició, tot i que no cal llegir-los en aquest ordre. Cada capítol es pot emprendre per separat, segons les preferències i els itineraris de cada lector, ja que la història de la literatura no dibuixa una progressió, sinó que presenta salts, llacunes, reiteracions, repeses, flashbacks, tota mena d'alteracions temporals.

La llista d'obres desestimades seria molt més llarga. Com a crític literari, penso que no té gaire sentit fer descobrir al lector un escriptor que no coneix per, tot seguit, fer-li saber que no val la pena conèixer-lo. He evitat, doncs, les obres desproveïdes de voluntat d'estil, des de pamflets polítics fins a anecdotaris locals, passant per reculls d'articles, llibres religiosos i antropològics, memòries personals i també una colla d'obres de ficció. En canvi hi he inclòs llibres dels historiadors Jaume Vicens Vives i Alexandre Deulofeu, l'assaig que va escriure Esteve Fàbregas sobre el turisme i la història de la literatura de Josep Comerma. La valoració depèn també de tot el que s'ha publicat de llavors fins ara, que estableix precedents i permet valoracions posteriors, però que també serveix per constatar vies mortes.

Davant la llista final, podem arribar a unes quantes conclusions. En primer lloc, hi ha poques dones, sens dubte per les diferències en l'accés a l'educació que es

donaven en aquells anys. En segon lloc, s'observa una concentració d'autors a l'Empordà i en determinades ciutats, sobretot Girona, però també Figueres, Palafrugell, Blanes, Olot i Banyoles. En tercer lloc, cinc de cada sis llibres són del segle vint. Amb les excepcions que fan al cas, no és difícil trobar una correlació entre el prestigi del català (oficialitat, ensenyament, editorials) i el nombre de llibres publicats en cada època. En quart lloc, s'observa un endarreriment respecte de la literatura conreada a la resta d'Europa. De manera involuntària, la selecció reproduïx també els moviments històrics i culturals de la literatura catalana. Hi trobareu el pas dels temes religiosos als propis de la vida privada, mostres de romanticisme tardà, republicanisme militant, costumisme, esperantisme, jocfloralisme desenfrenat, repressió sexual, oposició camp-ciutat, la sinistra experiència del seminari, la misèria econòmica, la tendència a retratar èpoques passades, l'exili polític, l'opressió patriarcal, els canvis de costums, el debat sobre el terme "Costa Brava", la defensa de la catalanitat de Cristòfor Colom... Hi trobareu, així mateix, comentaris creuats que enriqueixen les lectures: Josep Pla parla de Ramon Muntaner, Josep Martinell parla de Josep Pla, "Bepes" parla de Josep Martinell, Fages de Climent parla d'Àngels Vayreda, Miquel de Palol parla de Joan Badia...

L'ordre cronològic permet comparacions significatives. El 1912, quan Pous i Pagès publica la seva novel·la pairalista, Frederic Pujulà inaugura la ciència-ficció en català. Als anys vint, mentre Pol Girbal, Puig Pujades i el marquès de Camps escriuen com al segle dinou, Vicenç Coma i Àngel Ferran demostren que han assimilat les noves formes de la prosa. El llibre que Salvador Espriu publica el 1934 sembla escrit dècades després del que Delfí Dalmau havia publicat l'any anterior. L'ordre cronològic fa encara més visible la florida que la literatura catalana va experimentar durant els anys vint i trenta, i la interrupció sobtada que va comportar la guerra civil.

Entenc que construir un cànon actualitzat, una selecció dels autors memorables, és un deure –i un plaer– de cada lector, i potser també de cada país: un cànon obert, crític, discutible, que no aspiri a convocar unanimitats. Personalment, penso que uns quants d'aquests autors resulten avui dia més que recomanables, tant per la manera d'escriure com pels mons als quals ens permeten accedir. Molts són pioners en el seu camp; alguns van obrir camí amb dificultats perquè els seus successors poguessin escriure obres millors que les seves. Aquest llibre, doncs, vol ser un reconeixement, i també vol facilitar el contacte amb la tradició literària, sense la qual estem condemnats a repetir els mateixos errors i a confondre la pretensió d'originalitat amb el plagi inconscient. Per desgràcia, no sempre és fàcil trobar exemplars d'aquests llibres, que en

alguns casos s'han reeditat sense alterar l'ortografia delirant amb què van ser escrits, circumstància que en dificulta l'accés.

La lectura i l'anàlisi d'aquestes obres m'han procurat molts moments feliços. Si aquestes pàgines serveixen per ajudar algun lector a descobrir algun autor o a considerar-lo des d'un angle nou, em sentiré doblement agraït.